

Kitekintés

Bevonódás – kikonfirmálás?

A konfirmációs munka mint az ifjúsági misszió eszköze – kutatások tükrében

„El kell döntenem, hogy hová tartozom, hogy a hívőkhöz, vagy inkább a normális életbe.”¹ Ez a mondat egy fiattól származik, aki a 2013-as mezőtúri Csillagpont Református Ifjúsági Találkozón így foglalta össze vallási önazonosságának dilemmáját. Mielőtt azzal a jól ismert közhellyel próbálnánk vitába szállni, amely szerint a hívők nem „normálisak”, érdemes leszögezni: ahogy a – református, vagy akár más felekezetű – fiatalok számára, úgy minden más korosztály számára is megküzdendő kérdés a hitbeli elköteleződésé. A konfirmációs fogalomtétel lényegében egy ilyen döntés közösség előtti kifejeződése; így valójában üdvözölnünk kell, valahányszor egy fiatal komolyan szembenéz ennek a személyes következményeivel, és nem csupán egy türelemmel viselendő hagyományt, vagy egy csupán túlélni, átvészelni szükséges iskolán kívüli feladatot lát a konfirmáció gyakorlatában.

Vajon támogatja vagy akadályozza konfirmációnk jelenlegi gyakorlata ennek a döntésnek a megszületését? Segíti vagy nehezíti a konfirmáció a gyülekezetbe való beépülést? Cikkünkben annak próbálunk utánajárni, hogy a magyarországi konfirmandus fiatalok és a protestáns lelkészek milyenek látják a konfirmáció jelenlegi gyakorlatát, és milyen lehetőségeket látnak arra nézve, hogy a fiatalok megtalálják helyüket a gyülekezetekben.²

E kérdésre több, a közelmúltban végzett vallásszociológiai kutatás és más társadalomtudományos vizsgálat eredményei segítségével próbálunk választ adni. Elsőként bemutatott adatforrásunk a Nemzetközi Konfirmációs Kutatás, amely 2012–2013 folyamán zajlott tíz európai ország protestáns egyházaiban. A második a Magyarországi Református Egyház lelképászorainak körében 2014 tavaszán végzett nagymintás telefonos kérdőíves felmérés. A harmadik pedig a 2014 nyarán, Balatonszárszón megrendezett III. Konfi+ konferencia résztvevőinek, református gyülekezeti ifjúsági szolgálatot végző lelkészeknek és világiaknak körében végzett célcsoportos kérdőíves vizsgálatunk.

Konfirmációs gyakorlatunk – nemzetközi összehasonlításban

A Nemzetközi Konfirmációs Kutatás 2007-ben indult hét ország (Ausztria, Dánia, Finnország, Németország, Norvégia, Svédország és Svájc) részvételével.³

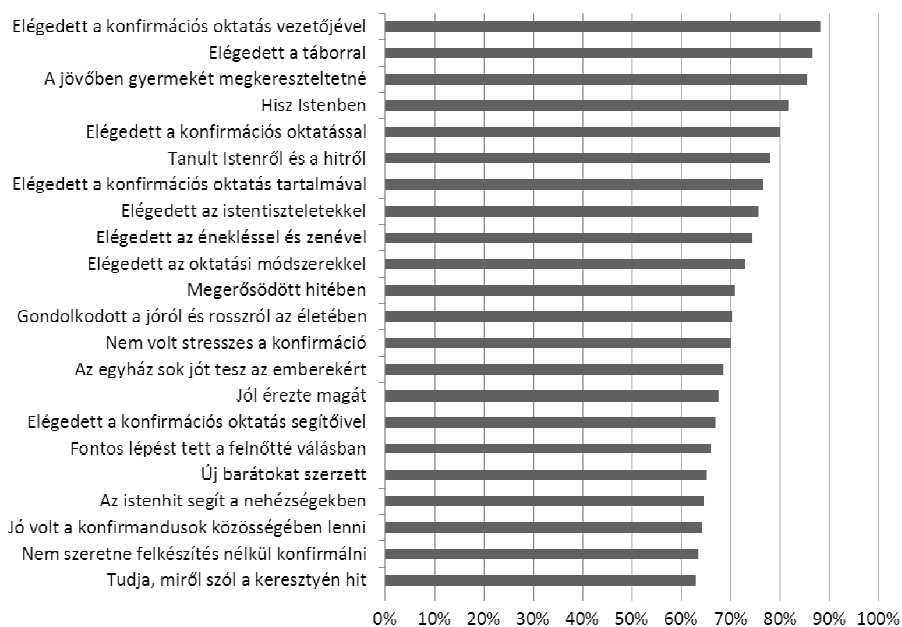
¹ Csillagpont – a záró istentiszteleten vetített film, http://www.youtube.com/watch?v=k2SeA_GzCbk (letöltve: 2014. december 1.)

² A konfirmációs felkészítés egy fontos aspektusa ez. Lásd: NAGY: Die Praxis der Konfirmation in der Reformierten Kirche Ungarns, 20.

³ A nemzetközi kutatás elméleti és gyakorlati eredményeiről hasznos és részletes háttér információkat találhatunk a www.confirmation-research.eu honlapon. A kutatás eredményeit tartalmazó kötet szerkesztése folyamatban van, megjelenése 2015 tavaszán várható.

Bevonódás – kikonfirmálás?

A kutatás második hullámára 2012 ősztől 2013 tavaszáig került sor. Bár számos ország jelezte a bekapcsolódási szándékát, a kutatócsoport végül is két országot fogadott el: Magyarországot és Lengyelországot. Így hazánk a Magyarországi Református Egyház mellett a Magyarországi Evangélikus Egyházzal és a Magyarországi Metodista Egyházzal együtt lehetőséget kapott arra, hogy nemzetközi összehasonlításban áttekintse és felmérje aktuális kikonfirmációs helyzetét és lehetőségeit. A cél többek között az, hogy 2017-re valós helyzetképet és lehetséges jövőképet vázoljon föl a tizenévesek megszólításával és közösségi integrációjával kapcsolatban. A kutatócsoport a mostani adatfelvétel során kiegészítette a kérdőívet a tizenévesek megszólításának és gyülekezeti integrációjának, valamint önkéntességének kérdéseivel. Magyarországon a kutatás keretében 2012 ősztől 800 konfirmandust és több mint száz lelképásztort kérdeztünk meg a kikonfirmációval, a fiatalok világával, nevelési kérdésekkel kapcsolatban. A kutatás második szakaszára 2013 tavaszán került sor. A tervek szerint 2015-ben az eredetileg megszólított konfirmandusok közül keresünk meg közel 300 főt. Ebben a záró szakaszban arról érdeklődünk majd, hogy kikonfirmáció óta eltelt néhány év milyen változást hozott a hitükben, egyházhoz való viszonyukban, életükben.

1. ábra: Elégedettség a kikonfirmációs oktatással – általános elégedettség és hitbeli ismeretek

Amint az 1. ábrán látható, a válaszadó fiatalok összességében elégedettnek tűnnek a kikonfirmációs felkészítéssel: mind az általános benyomásuk, mind a módszerekkel és az órák hangulatával, vagy éppen a felkészítést vezető lelképásztorral és a munkatársakkal kapcsolatos vélekedésük pozitív. A fenti ábrán ismertetett mutatók mindegyikénél meghaladta a 60%-ot azoknak az aránya, akik a kérdéseknél alkalmazott hétfokozatú skálán 6-os vagy 7-es pontszámot adtak. Kü-

lönösen a konfirmációs csoport vezetőjével való elégedettség magas értéke szembetűnő.

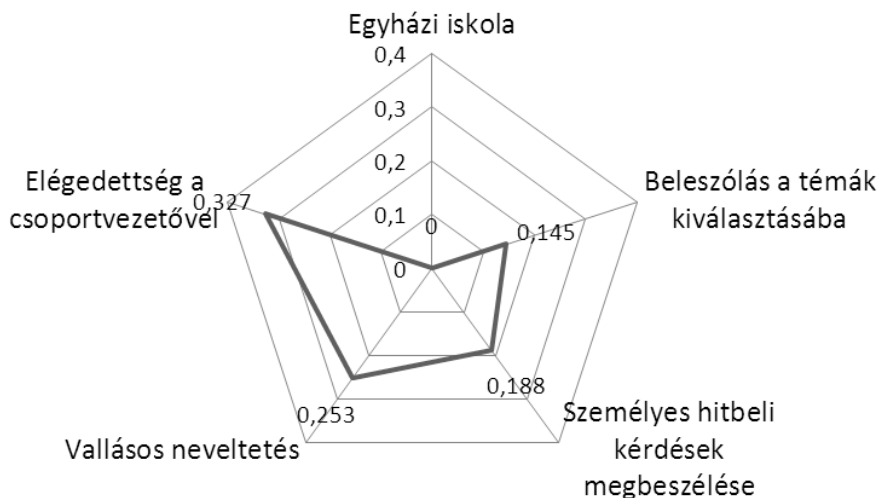
2. ábra: Elégedettség a konfirmációs oktatással – személyes bevonódás és csoportaktivitás

Számos más mutató esetében azonban nem ennyire egyöntetű a kutatás révén kirajzolódó kép. Egy sor, a 2. ábrán látható mutató esetében, melyek szintén az elégedettséget mutatják, csupán a válaszadók 60%-a, vagy ennél is kevesebben adtak 6-os vagy 7-es értékelést a hétfokozatú skálán. Áttekintve ezeket a kérdéseket, látható, hogy a konfirmációs munkának azok a jellemzői tartoztak ide, amelyek a személyes megszólítottságról, az aktív részvételről, a csoportba való bevonódás érzéséről tanúskodnak. A fiatalok legritkábban az önkéntesség élményével és jelentőségével találkoztak – ez láthatóan nem része a magyarországi konfirmációs oktatásnak, holott Nyugat-Európában a gyülekezetbe való bekapcsolódás élményszerűségét hatékonyan erősíti. Kevesen tapasztalták nálunk, hogy a számukra legfontosabb kérdések a hitről és az életről a felkészítés részét alkották volna, vagy azt, hogy a tanultak kapcsolódnának az életükhöz. Kevesen gondolják, hogy konfirmáció után szívesen kapcsolódnának egy ifjúsági csoporthoz, vagy személyes problémáikat egy lelkipásztorral osztanák meg.

Statisztikai modellezés segítségével megpróbáltuk feltárni, hogy milyen hatásoktól függ a konfirmáció eredményessége, vagyis hogyan függ össze a fiatalok elköteleződése, egyháztaggá válása a csoport működésével, az azzal való elégedettséggel, valamint a családi és a felekezeti iskolai háttérrel. Az elemzéshez

Bevonódás – kikonfirmálás?

részben a fenti táblázatokban ismertetett mutatókat használtuk fel.⁴ A 3. ábrán látható, hogy a kikonfirmációs csoport jellemzői és a kontextuális hatások milyen mértékben befolyásolják a kikonfirmációs felkészítés sikerességét. A magasabb értékek erősebb pozitív hatást jeleznek.

3. ábra: A kikonfirmációs oktatás eredményességére ható kontextuális és csoporttényezők erőssorrendje

A modellbe bevont mutatók közül messze a legerősebb a csoport vezetőjével (a kikonfirmációt vezető lelkipásztorral) való elégedettség hatása. Minél elégedettebbek a fiatalok a csoport vezetőjével, annál fontosabb lesz a számukra az egyházhoz, ifjúsági csoporthoz tartozás, annál jobb lesz a véleményük a hitről és az egyházzal. Erősségében ezt követi a vallásos családi háttér. Ezt azért is fontos kiemelni, mert elemzéseink arra utalnak, hogy a kikonfirmándusok között igen nagy arányban jelen lévő, hívő családban nevelkedett fiatalok eleve a hitről alkotott pozitív véleménnyel és az egyház iránti nyitottsággal érkeznek a kikonfirmációs felkészítésre. Náluk tehát inkább arról van szó, hogy a kikonfirmáció ezen a pozitív attitűdön nem ront jelentős mértékben. Bár ennél valamivel csekélyebb,

⁴ A lineáris regresszióelemzés fontosabb statisztikai mutatóinak összefoglalása: a függő változó a kimeneti eredménymutatók – egyház iránti attitűd, hit iránti attitűd, szeretne az egyházhoz tartozni, szeretne keresztényen ifjúsági csoporthoz tartozni, problémáival lelkészhez fordulna – főkomponens-értéke (magyarozott hányad 54,971%). Konstans $B=-1,241$; Sztend. hiba=0,173; magyarozó változók: Vallásos neveltetés (referenciakategória: nem vallásos neveltetés) $B=0,519$; Sztend. hiba=0,127; $\beta=0,253$; Beleszólás a témák kiválasztásába (referenciakategória: nincs beleszólás) $B=0,286$; Sztend. hiba=0,129; $\beta=0,145$; Személyes hitbeli kérdések megbeszélése (referenciakategória: nem beszélték meg) $B=0,376$; Sztend. hiba=0,129; $\beta=0,188$; Elégedettség a csoportvezetővel (referenciakategória: elégedetlenek) $B=0,804$; Sztend. hiba=0,155; $\beta=0,327$; Iskolatípus: felekezeti (referenciakategória: állami) hatása nem szignifikáns ($p>5\%$).

de statisztikailag szintén jelentős a hatása azoknak a csoportjellemzőknek, amelyek a csoportot vezető lelkész stílusáról és a csoport aktivitásáról, demokratizmusáról egyaránt tanúskodnak: azok a konfirmációs felkészítő csoportok tűnnek eredményesebbnek, ahol az ifjak személyes hitbeli kérdései mellett a számukra fontos témák is szóba kerülnek.

Látható ugyanakkor, hogy a konfirmáció eredményességére a felekezeti iskolai háttér egyáltalán nincs hatással (összehasonlítva az ide járó gyermekeket az állami, önkormányzati iskolába járókkal). Ez részben az egyházi iskolákba járók között a hívő családokban nevelkedettek magas aránya miatt lehet így. Ugyanakkor felvethető a kérdés, hogy az egyházi iskolának egyáltalán feladata-e a gyülekezeti elkötelezettség erősítése a konfirmandusokban, és ha igen, milyen eszközökkel és milyen hatékonysággal érheti ezt el. E kérdések relevanciájára a korábbi országos ifjúságkutatások tanulságai alapján is rámutattunk.⁵

Összegezve tehát az eddigieket, megállapítható, hogy a vezetői attitűd kiemelt helyen van a konfirmációs kutatás hatásait befolyásoló tényezők között. A magyar kamaszok elfogadják és tisztelik az autoriter vezetőt is, ám azok, akik nem demokratikus vezetéssel készültek a konfirmációra, nem tudták megszeretni az egyházat – maximum tisztelni, ahogy a hitoktatójukat, lelkészüket. A legnagyobb változás azokon a fiatalokon látszik, akiknek addig semmi közük nem volt az egyházhoz, és a konfirmációs felkészítés révén számukra rokonszenves, demokratikusan vezetett csoportra, baráti közösségre találtak. Persze nem várható csoda egy egy-két éves folyamattól, viszont a konfirmáció fontos lehetőség az ember életében arra, hogy rátaláljon Istenre és az egyház közösségére.

Az is jól látszik az adatokból, hogy a gyülekezetnek fontos küldetése, hogy várja a fiatalokat, és olyan szolgálati-bekapcsolódási lehetőségeket kínáljon, hogy a fiatalnak érdemes legyen maradnia konfirmáció után is. Ugyancsak fontos látni, hogyan kötődik a fiatal a családjához, a hittanosokhoz és a konfirmációhoz. Szükség van emberi kapcsolatokra a konfirmáció után, például úgy, hogy a konfirmációs csoport ifivé válik, vagy egy már meglévő csoporthoz, esetleg egy mentorhoz kapcsolódnak. Erről az alábbiakban még szólnunk kell.

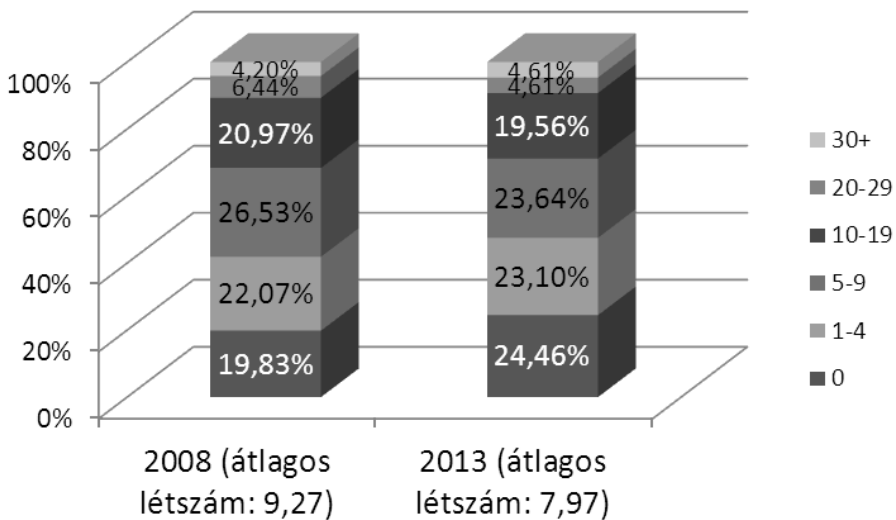
Ifjúsági munka a lelkészkutatás tükrében

2014 tavaszán a Magyarországi Református Egyház Zsinata által felkért egyházszociológiai munkacsoport a Károli Gáspár Református Egyetem közreműködésével lelkészkutatást végzett, amelynek során mintegy 370 véletlenszerűen kiválasztott református gyülekezeti lelképásztort kérdezett meg a lelkészi szolgálat és a gyülekezeti élet különböző területeiről. A telefonos kérdőíves adatfelvételre alapuló kutatás kitért a konfirmáció és az ifjúsági munka kérdéseire is. Mivel országos szinten nincsenek egységes, megbízható és összehasonlítható statisztikák, e lelkészkutatás eredményei közlik talán az első hasonló átte-

⁵ HÁMORI–ROSTA: Declining Religiosity among Hungarian Youth after the Turn of the Millennium, 322–338; HÁMORI–ROSTA: Youth, Religion, Socialization (2013); HÁMORI–ROSTA: Ifjúság, életkor, szocializáció, 5–18.

Bevonódás – kikonfirmálás?

kintést, és az eredmények igen aggasztó képet tárnak elénk. Kiderült ugyanis, hogy amíg 2008-ban a konfirmációs csoportok átlagos létszáma több mint 9 fő volt, ez hat esztendő alatt átlagosan 8 főre csökkent. A gyülekezetek körülbelül egynegyedében nincsen elegendő konfirmandus ahhoz, hogy minden évben legyen konfirmációs csoport, és a gyülekezetek egyharmadában évente mindössze 1 vagy 2 fiatal konfirmál. (4. ábra)

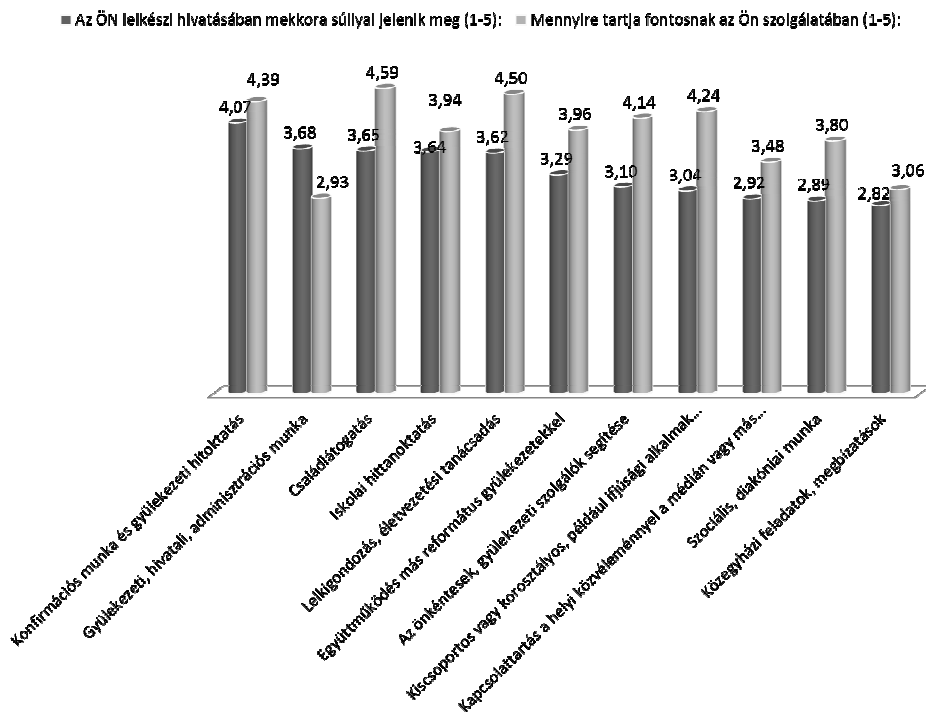

4. ábra: A gyülekezetek megoszlása a konfirmációs csoportok létszáma szerint

Az ifjúsági munka tekintetében pedig elmondható, hogy a gyülekezetek mintegy kétharmadában nincsen ifjúsági csoport és csak minden tízedik gyülekezet szervez több mint egy ifjúsági csoportot. Az ifjúsági csoportok átlagos létszáma – azokban a gyülekezetekben, ahol egyáltalán működik ilyen – jelenleg 16 fiatal.

A lelkipásztorok nem csupán a konfirmációs munkára és ifjúsági szolgálatokra, hanem lelkészi feladataik többségére nézve is úgy nyilatkoztak, hogy annak többnyire nagy fontosságot tulajdonítanak. Azonban kevesebbet tudnak ezekkel foglalkozni, mint szeretnének. A feladat fontosságának és a szolgálatukban ténylegesen elfoglalt időnek a viszonya csupán egyetlen feladatnál volt ennek a fordítottja: a hivatali és adminisztrációs teendők ellátása esetében. (5. ábra)

Kitekintés

5. ábra: Lelkesül hivatáskép a szolgálathoz kapcsolódó feladatok súlya és fontossága alapján

Kihívások és lehetséges utak a fiatalok integrálásában

2014 augusztusában a Magyarországi Református Egyház Zsinati Ifjúsági Irodája által Balatonszárszón szervezett III. Konfi+ konferencián nem reprezentatív internetes kérdőíves felméréssel kerestük meg a résztvevőket, túlnyomórészt a konfirmációs és ifjúsági munkával is foglalkozó református lelképászorokat és gyülekezeti világi munkatársakat. A Kárpát-medence különböző magyar gyülekezeteiből (túlnyomó többségükben Magyarországról) érkező válaszadókat arról kérdeztük, hogy gyülekezetükben mi jellemzi az ifjúsági munkát, a konfirmációs felkészítés gyakorlatát, valamint – feltéve, hogy létezik ilyen – a kettő kapcsolatát.

Eredményeink alapján elmondható, hogy a konfirmációt tekintve különböző kihívásokkal néz szembe a vidéki és a városi gyülekezeti közösség. Az egyik legnagyobb kihívás vidéken az, hogy a fiatalok már a középfokú tanulmányok miatt a városokba mennek, így csak hétvégén van lehetőség arra, hogy számukra konfirmációs csoportot vagy ifjúsági közösségi programot szervezzen a gyülekezet. Vannak gyülekezetek, ahol csak minden második évben szerveznek konfirmációs oktatást, de arra is van példa, hogy egyre fiatalabb korban, már 12-13 éves korban konfirmálják a fiatalokat, hiszen ekkor még helyben tanulnak. Számos gyülekezetben a konfirmációs felkészítést csak a vasárnapi istentisztelet előtt tudják megszervezni. Amíg ugyanakkor a falusi gyülekezetekben a közös-

ségi kapcsolódás alternatív programok híján erősebb, és így könnyebb a fiatalok elérése, megszólítása és számon tartása, addig a városokban éppen a lehetőségek és programok sokfélesége az, ami kihívást jelent a fiatalok megszólításában.⁶ Bár a felnőtt kikonfirmációt tekintve nincsenek számszerű adataink, főként a városi gyülekezetekben találkozhatunk azzal a jelenséggel, hogy sokan húsz-harmincéves koruk körül kezdenek el kikonfirmációs felkészítésre járni és bekapcsolódni a gyülekezet életébe.

A kikonfirmációs felkészítés és az ifjúsági munka összekapcsolására többféle kezdeményezés van egyházunkban. A Konfi+ konferencia alkalmával készített felmérésünk során kirajzolódott a fiatalok gyülekezeti integrációjának három különböző útja:

1. Már a kikonfirmációt megelőzően 11–12 éves korban az iskolai hitoktatás mellett a fiatalokból ifjúsági csoport alakul, és a heti rendszeres találkozások és a közös táborok olyan csoportélményt nyújtanak a fiataloknak, hogy a kikonfirmáció mint ennek a csoportnak a közös alkalmá jelenik meg. Tulajdonképpen egy összekovácsolódott ifjúsági csoport együtt készül fel a kikonfirmációra.

2. A második modellben a kikonfirmációs csoport ifjúsági csoportként él tovább. Van olyan gyülekezet, ahol egy évre „pótkeresztszülő” kap a fiatal egy idősebb gyülekezeti tag személyében, aki egy évig kíséri a fiatalt, és felel azért, hogy a fiatal könnyebben integrálódjon a gyülekezet közösségébe. Van olyan közösség, ahol ifjúsági vezetőket képez a gyülekezet, és a kikonfirmáció úgy jelenik meg, mint egy belépő az ifjúsági csoportos életbe. Ide tartozik még az a megoldás is, amikor a kikonfirmáció tavaszról átkerül az őszi időszakra, kiküszöbölve ezzel, hogy a nyári szünet alatt szétszéledjen a csoport és a kikonfirmációt követően közvetlenül mint ifjúsági csoport működjön tovább.

3. Egy harmadik modell: egy már meglévő ifjúsági csoportba integrálni, hívni a kikonfirmált fiatalokat. Ebben a modellben találkozunk olyan megoldásokkal, amikor az ifítagek segítőként megjelennek a konfirmandus-táborban, a csoportbeszélgetéseken, vagy a konfirmandusok meglátogatják az ifjúsági csoportot. De van olyan modell is, amelyben a kikonfirmációs felkészítés és az ifjúsági óra egyazon térben és közvetlenül egymás után valósul meg. A konfirmandusok egy ifjúsági bibliaóra érkezik és másfél óra múlva külön vonulnak a kikonfirmációs órára. Ebben a modellben a gyülekezeti hálózathoz kötődés nagy szerepet kap és segíti a fiatalok integrálódását a kikonfirmáció után.

Implikációk

A kikonfirmációval, ifjúsági munkával kapcsolatban elmondhatjuk, hogy a kikonfirmáció mindmáig jó alkalom és kiváló lehetőség a fiatalok megszólítására, hiszen a reformátusnak keresztelt fiatalok mintegy kétharmada eljut a kikonfirmációs oktatásra. A nemzetközi kikonfirmációs kutatás magyarországi eredményeiből kiderült, hogy a fiatalok jórészt elégedettek a kikonfirmáció folyamatával. Látható, hogy vannak már működő modellek, amelyek segíthetnek a fiatalokat megtarta-

⁶ MOLNÁR: A kikonfirmáció célja és értelme, 180.

ni, integrálni a nagyobb gyülekezeti közösségbe. Az is látszik, hogy a magyar kontextusban a lelkésznek vagy a konfirmációs felkészítést vezető személynek nagyon fontos szerepe van abban, hogy a fiatalok mennyire maradnak meg a közösségekben, vagy „kikonfirmálnak-e” a gyülekezetből.

A kutatások fontos tanulsága az egyházi fenntartású iskola ellentmondásos szerepére utal, amely már korábbi kutatások alapján is sejthető volt. Az iskola az egyházi ifjúsági munka szempontjából nézve is fontos közösségteremtő helyszín a gyülekezet mellett. Az egyházi fenntartású iskolarendszer a rendszerváltás óta hatalmasra nőtt, csak a református egyház is több mint kétszáz intézményt működtet. Az iskolahálózat így nem csupán a hazai oktatás megkerülhetetlen szereplője, hanem az egyház ifjúsági munkájának is fontos szegmense. Az iskola célrendszere azonban más, mint a gyülekezeti közösségé, és a felekezeti iskola áldásai mellett egyben kihívást is jelent az egyház számára, hogy a fiatalokat az iskolai közösség mellett gyülekezetekbe is integrálni tudja.

A kötelezően választható iskolai hit- és erkölcsstan bevezetése további nehéz kérdéseket vet fel a konfirmációs oktatás és a fiatalok gyülekezetbe integrálása szempontjából egyaránt. Bár az új hitoktatási formának köszönhetően az egyház több fiatalt, több gyermeket, több olyan családot tud megszólítani, akiknek korábban nem volt élő gyülekezeti kapcsolatuk, ugyanakkor az iskolai térben zajló foglalkozás el is választja a tanulókat a gyülekezet közösségétől. A hitoktató vagy a lelkipásztor személyén kívül más kapcsolódásuk a gyülekezettel ebben a formában nem tud kialakulni.

A családi háttér kiemelkedő szerepe ugyanakkor rámutat, hogy a konfirmáció sosem áll önmagában, hanem többnyire egy hitoktatási folyamat állomása. Fontos lenne tehát azt a szemléletet elsajátítani, hogy ne a hitoktatás végének, hanem az ifjúsági munka kezdetének tekintsük a konfirmációt, hiszen ez a módszereit tekintve nem hagyományos oktatást, hanem közösségszervezést, életkérdések előtérbe kerülését is jelenti a hitvallások és a Káté megismerése mellett.⁷

Dr. Siba Balázs – Hámori Ádám (Budapest)

Felhasznált irodalom:

HÁMORI, Á. – ROSTA, G.: Declining Religiosity among Hungarian Youth after the Turn of the Millennium – Main Trends and Possible Explanations, in: Sepsi, E. – Balla, P. – Csanády, M.: *Confessionality and University in the Modern World: 20th Anniversary of "Károli" University*, Budapest, L'Harmattan, Károli Gáspár Református Egyetem, 2014, 322–338.

HÁMORI, Á. – ROSTA, G.: Youth, Religion, Socialization: Changes in youth religiosity and its relationship to denominational education in Hungary, in: *Hungarian Educational Research Journal* 4 (2013/3), URL:

http://heri.lib.unideb.hu/index.php?oldal=cikkadatok&folyoirat_szam=4/2013&cikk_id=740 (2014. október 25.)

HÁMORI, Á. – ROSTA, G.: Ifjúság, életkor, szocializáció. Az ifjúsági vallásosság változása, és ennek összefüggései az életkori hatásokkal, valamint a szocializáció helyével, in: *Confessio* 37 (2013/1), 5–18.

⁷ NAGY: A konfirmáció gyakorlata egyházunk életében, 199.

Bevonódás – kikonfirmálás?

MOLNÁR, M.: A konfirmáció célja és értelme, in: Bodó, S. – ifj. Fekete, K. (szerk.): *Katechetikai és valláspedagógiai szöveggyűjtemény*, Debrecen, 1998, 178–185.

NAGY, I.: A konfirmáció gyakorlata egyházunk életében, in: Bodó, S. – ifj. Fekete, K. (szerk.): *Katechetikai és valláspedagógiai szöveggyűjtemény*, Debrecen, 1998, 186–199.

NAGY, I.: Die Praxis der Konfirmation in der Reformierten Kirche Ungarns, in: Adam, G., (Hg.): *Zukunftswerkstatt Konfirmandenarbeit – Perspektiven aus fünf europäischen Ländern*, Münster, Comenius-Institut, 2009, 9–20.